

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту

(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою

(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету ІТМ

В.Дорош

Володимир ДОРОШЕНКО

(підпис, ім'я, прізвище)

«31» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія наукових досліджень

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

(бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий)

спеціальність 051 Економіка

(код і повна назва спеціальності)

освітньо-наукова програма

(професійна або наукова)

Економіка

(повна назва програми)

Харків – 2023 р.

Розробник(и) С. Ф. Чалий, проф. каф. ІУС, д.т.н., проф.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою

Протокол від «29» серпня 2023 р. № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

Тетяна ПОЛОЗОВА

(ім'я, прізвище)

Гарант освітньо-наукової програми

(підпис)

Ірина КОЛУПАЄВА

(ім'я, прізвище)

Схвалено методичною комісією факультету ІТМ

Протокол від «30» серпня 2023 р. № 1

Голова методичної комісії

(підпис)

Аліна ШАФРОНЕНКО

(ім'я, прізвище)

1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Обов'язкова дисципліна, що формує універсальні навички дослідника	
Змістових модулів – 2	Рік підготовки	
	1-й	
Індивідуальних завдань: РГЗ та КР _____ курс. робота (проект) _____	Семестр	
Загальна кількість годин – 90	1-й	
	Кількість годин	
	90	
	Навчальні заняття: 1) лекції, год.	
Мова навчання українська	18	
	2) практичні, год.	
	18	
	3) лабораторні, год.	
	4) консультації, год.	
	6	
	Самостійна робота, год.	
	48	
	в тому числі: 1) РГЗ та КР, год.	
	2) курсова робота (проект), год.	
Вид контролю: залік		

Примітка.

* Відомості з навчального плану.

** Структурна одиниця дисципліни (складається із змістових модулів). Рекомендована кількість модулів дорівнює кількості контрольних точок.

2 МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є оволодіння основами методології та організації науково-дослідної діяльності, розвиток навичок планування ефективної індивідуальної наукової роботи, сприяння розвитку наукового світогляду і творчого мислення здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня: доктора філософії (PhD).

2.2 Результати навчання

Згідно вимог освітньої програми здобувачі вищої освіти третього освітньо-наукового рівня - доктора філософії (PhD) повинні:

знати: ознаки, функції, мету, завдання науки; поняття про науково-дослідну роботу, її види і форми; структуру та форму наукової публікації; вимоги до наукового дослідження, науковий та науково-прикладний результат; форми представлення наукових результатів; основи методології теоретичних методів досліджень; основи методології експериментальних методів досліджень; вимоги до дисертаційної роботи, її структуру та логіку;

уміти: працювати з текстами наукових публікацій та дисертацій; реалізувати програму і план власного дослідження; застосовувати категоріально-поняттєвий апарат; писати наукові тексти; проводити аналіз теоретико-експериментальних даних; формулювати висновки та узагальнення; формулювати новизну та визначати практичну значимість результатів дослідження.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню для здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня – доктора філософії (PhD) таких компетентностей:

– загальні компетентності (ЗК):

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

– спеціальні (фахові) (СК):

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК03. Здатність використовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері економіки, методи комп'ютерного моделювання, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК07. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проекти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

Відповідно до освітньої програми, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами ступеня вищої освіти третього освітньо-наукового рівня – доктора філософії (PhD) – таких програмних результатів навчання (РН):

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі

навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН04. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи.

РН05. Пропонувати нові рішення, розробляти наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з урахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

РН06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН07. Застосовувати інноваційні науково-педагогічні технології, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу з дотриманням норм академічної етики та доброчесності.

РН08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН09. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Процес наукового дослідження

- Тема 1. Процес наукового дослідження в рамках підготовки та захисту дисертаційної роботи.
- Тема 2. Основні поняття наукових досліджень.
- Тема 3. Емпіричні, методичні та методологічні основи наукових досліджень.
- Тема 4. Мета та завдання наукового дослідження.
- Тема 5. Актуальність дослідження і наукова проблема.
- Тема 6. Постановка задачі дослідження і науковий результат.
- Тема 7. Поняття і форми наукової новизни.
- Тема 8. Достовірність та обґрунтованість наукових результатів.
- Тема 9. Практична значущість наукових результатів.

Змістовий модуль II. Методологія проведення наукових досліджень

- Тема 10. Аналіз стану проблеми дослідження.
- Тема 11. Формування наукової гіпотези. Моделі та методи.
- Тема 12. Розробка моделей та методів на основі системного підходу: принципи, системний аналіз.
- Тема 13. Системний підхід: система та її властивості.
- Тема 14. Класична методика планування експериментальних досліджень.
- Тема 15. Формальне планування експерименту.
- Тема 16. Аналіз результатів експериментальних досліджень.

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усь-ого	у тому числі					Усь-ого	у тому числі				
		л	п	лб	конс	с.р.		л	п	лб	конс	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I. Процес наукового дослідження												
Тема 1. Процес наукового дослідження в рамках підготовки та захисту дисертаційної роботи	3	1				2						
Тема 2. Основні поняття наукових досліджень	3	1				2						
Тема 3. Емпіричні, методичні та методологічні основи наукових досліджень	3	1				2						
Тема 4 Мета та завдання наукового дослідження	4	1				3						
Тема 5. Актуальність дослідження і наукова проблема	9	1	4		1	3						
Тема 6. Постановка задачі дослідження і науковий результат	11	1	4		1	5						
Тема 7. Поняття і форми наукової новизни	5	2			1	2						
Тема 8. Достовірність та обґрунтованість наукових результатів	4	1				3						
Тема 9. Практична значущість наукових результатів	3	1				2						
Усього за зміст. мод. I	45	10	8		3	24						
Змістовий модуль II. Методологія проведення наукових досліджень												
Тема 10. Аналіз стану проблеми дослідження	7	1	2			4						
Тема 11. Формування наукової гіпотези. Моделі та методи	8	1			1	6						
Тема 12. Розробка моделей та методів на основі системного підходу: принципи, системний аналіз	11	2	4		1	4						
Тема 13. Системний підхід: система та її властивості	3	1				2						
Тема 14. Класична методика планування експериментальних досліджень	3	1				2						
Тема 15. Формальне	3	1				2						

планування експерименту												
Тема 16. Аналіз результатів експериментальних досліджень	10	1	4		1	4						
Усього за зміст. мод.ІІ	45	8	10		3	24						
Усього за семестр	90	18	18		6	48						

5 ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Визначення об'єкту, предмету та обґрунтування актуальності наукового дослідження	4
2	Формулювання задач дослідження. Складання та обґрунтування плану наукового дослідження	4
3	Формальна постановка задачі.	2
4	Підходи до розробки нових наукових результатів та формулювання новизни наукового дослідження.	4
5	Експериментальна перевірка наукового результату	4
	Усього	18

6 ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ

Лабораторні роботи не передбачені навчальним планом.

7 САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми	Кількість годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	9
2	Підготовка до практичних занять	9
3	Опрацювання питань досліджень за напрямом дисертаційного дослідження	30
	Усього	48

8 ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачені навчальним планом.

9 МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

МН1 – словесний метод (лекція);

МН2 – практичний метод (практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою;

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні).

10 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

10.1 Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Для оцінювання роботи здобувача протягом семестру підсумкова рейтингова оцінка $O_{\text{сем}}$ розраховується як сума оцінок за різні види занять та контрольні заходи.

Вид заняття / контрольний захід	Оцінка $O_{\text{сем}}$
Пз № 1	12...20
Пз № 2	12...20
Контрольна точка 1	24...40
Пз № 3	12...20
Пз № 4	12...20
Пз № 5	12...20
Контрольна точка 2	36...60
Всього за семестр	60...100

Підсумковий модульний контроль з дисципліни передбачає залік.

Оцінка з дисципліни складається з суми балів, отриманих здобувачем вищої освіти за виконання поточного контролю практичних занять протягом семестру за 100-бальною шкалою:

$$O_{\text{сем}} = \sum_i O_i,$$

де O_i – бали з i -го контрольного заходу поточного контролю дисципліни;

$O_{\text{сем}}$ – рейтингова оцінка з дисципліни в семестрі.

10.2 Якісні критерії оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за національною шкалою (зараховано, незараховано); 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
96–100	A	зараховано
90–95	B	
75–89	C	
66–74	D	
60–65	E	
35–59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання роботи здобувача для отримання заліку.

Оцінку **A за шкалою ЄКТС (96-100 балів, зараховано)** заслуговує здобувач, який: всебічно і глибоко володіє навчальним матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання згідно програми; використовує набуті знання і вміння для проведення наукових досліджень; виявив творчі здібності і самостійно визначає окремі цілі дослідження; має здатність до аналізу, постановки і розв'язування проблем згідно з обраним напрямком досліджень.

Оцінку **B за шкалою ЄКТС (90-95 балів, зараховано)** – заслуговує здобувач, який: повністю опанував і вільно володіє навчальним матеріалом із застосуванням результатів навчання на практиці; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки задач згідно з обраним напрямком досліджень; допускає деякі неточності, які самостійно виправляє.

Оцінку **C за шкалою ЄКТС (75-89 бал, зараховано)** заслуговує здобувач, який: опанував навчальний матеріал та успішно виконав завдання, передбачені програмою, але робить певну кількість помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача та/або наукового керівника, вміє в цілому самостійно застосовувати результати навчання на практиці.

Оцінку **D за шкалою ЄКТС (66-74 бали, зараховано)** – заслуговує здобувач, який: знає основний навчальний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання у науковій діяльності; в цілому виконує завдання, але робить значну кількість помилок та під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку **E за шкалою ЄКТС (60-65 балі, зараховано)** – заслуговує здобувач, який: володіє основним навчальним матеріалом в мінімальному обсязі для подальшого навчання і використання у майбутній науковій діяльності; виконує завдання у відповідності до мінімальних критеріїв.

Оцінка **FX за шкалою ЄКТС (35-59 балів, незарховано)** – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного навчального матеріалу та допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінка **F за шкалою ЄКТС (35 балів, незарховано)** – виставляється здобувачу, який: володіє навчальним матеріалом тільки на рівні відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до наукової діяльності.

11 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

11.1 Базова література

1. Бхаттачарджи А. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. / Бхаттачарджи А., Ситник Н. К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.

2. Медвідь В. Ю. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. / Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

3. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

4. Самсонов В.В. Методологія наукових досліджень та приклади її використання: Навч. посібник. / Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. К.:НУХТ, 2022. 385 с.

11.2 Додаткова література

1.Kumar R. Research methodology a step-by-step guide for beginners. 2019. 528 p.

2. Dr. H Anwer Basha. Introduction to Research Methodology. 2023. 241 p.

11.3 Методичні вказівки до різних видів занять

1. Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти [Електронний документ] / Упоряд: С.Ф. Чалий. Харків: ХНУРЕ, 2022. 136 с.